

Kuntajohtajien ja Varhan kokoukseen 9.11.2023 taustatiedoksi

Varha-yhteistyö työllisyyspalveluiden näkökulmasta

Haluamme tuoda esiin ja tiedoksenne työllisyyspalveluiden näkökulmasta keskeisiä tavoitteita ja asioita, jotka mielestämme vaativat huomiota ja kehittämistä. Työllisyyden edistämisen kuntakokeilujen ja TEPA-24-uudistuksen toteutuessa tavoittelemme toimivaa yhteistyötä ja kumppanuutta Varhan kanssa.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen aloitettua toimintansa sosiaali- ja terveystyöpalvelut ovat siirtyneet Varhan järjestettäväksi. Varhaan siirtyi myös kuntouttava työtoiminta, jolla on laajaan perustuva yhteys myös julkiseen työvoimapalveluun. Varhalla on lain mukaan velvollisuus osallistua monialaiseen työllistymistä edistävään palveluun, typ. Kuntouttavaa työtoimintaa on kunnissa järjestetty omana toimintana ja ostopalveluna. Iso osa kunnista on siirtänyt Varhaan eri nimikkeillä olevaa henkilöstöä, joka on huolehtinut kuntouttavan työtoiminnan ja typ-palvelun toteuttamisesta, asiakaspalvelusta, hallinnoinnista ja yhteydenpidosta palveluntuottajiin. Myös terveystyöpalveluiden henkilöstöä, esimerkiksi Turusta ja Salosta typ-terveydenhoitajat ja lääkärit, on siirtynyt Varhaan. Olemme siirtäneet myös kuntouttavan työtoiminnan ostopalvelusopimuksia sekä terveystyöpalveluihin että työkyvyn arviointiin liittyvät hankintasopimukset Varhaan. Alkuvuodesta 2023 kunnat ovat solmineet yhteistyösopimuksia hyvinvointialueen kanssa. Yhteistyötä olemme rakentaneet säännöllisissä palavereissa jo v. 2022 alkaen.

Lakisääteisten työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu jo kokeilukunnissa

Varsinais-Suomessa työllisyyden kuntakokeilussa ja samalla työvoimaviranomaisina toimivat Turku, Laitila, Paimio, Sauvo, Uusikaupunki, Salo, Koski ja Marttila. Kuntien työnjohdon alle on siirtynyt TE-toimistosta virkailijoita pitkästi toista sataa, ja TE-palveluita tarjotaan laajalle asiakasjoukkoille jo nyt. Kuntakokeiluissa on 20 000 asiakasta. Työttömät ovat kaupunkien työllisyyspalveluiden asiakkaita, ja pitkään työttömänä olleiden kuntalaisten työttömyysturvasta ison osan maksaa kaupunki. Esimerkiksi Turussa yli 300 pv työmakkinatukea saavien työttömyysturvasta kaupunki maksaa jo yli 60%, mikä on vuositasolla yli 20 M€. Myös nuorten ja aikuisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja työkyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen ovat kunnille tärkeitä. Kaupunkilaisten palveluiden saavutettavuuden turvaamiseksi tarvitsemme Varhan palveluita. Asiakastyön vaikuttavuutta voidaan mitata sillä, miten yhteistyö sujuu. Kunnille ja sen asukkaille tärkeitä palveluita ovat mm. aktivointisuunnitelmien laatiminen, kuntouttava työtoiminta, monialainen lakisääteinen työllisyyttä edistävä yhteispalvelu (typ), työkyvyn arviointiin ja edistämiseen liittyvät sosiaali- ja terveystyöpalvelut sekä työttömien nuorten ja aikuisten terveystarkastukset ja työkyvyn arvioiminen. Yhteistyö on edellytys myös lakisääteisen monialaisen työllistymistä edistävän palvelun onnistumiselle.

Työllisyyden kuntakokeilun myötä kokeilukunnat ovat toimineet jo vuodesta 2021 alkaen työvoimaviranomaisen roolissa. Työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestäminen on käynnissä, ja vuoden 2025 alusta alkaen työvoimaviranomaisen rooli tulee kaikille kunnille. Tärkeää on huolehtia siitä, että myös siirtymävaiheissa ja jatkossa asiakaspalvelu toimii.

Käytännön työssä saatujen palautteiden ja kokemusten pohjalta olemme kokeilukuntina koonneet keskeisiä tavoitteita Varha-yhteistyölle. Näitä tulee systemaattisesti edistää yhdessä. Yhteistyö ei tällä hetkellä toimi kokeilukuntien ja Varhan välillä toivotulla tavalla.

Keskeisiä päämääriä ja tavoitteita

1. Kokeilukuntien rooli työvoimaviranomaisena
 - Asiakasohjaus julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain mukaisesti työllistymistä edistäviin palveluihin, aktivointisuunnitelmien ja monialaisten palvelusuunnitelmien laatimiseen edellyttää yhteistyötä työvoimaviranomaisen kanssa.
 - Varha osoittaa sote-ammattilaisten vastinparit työvoimavirkailijoille eli kokeilukuntien virkailijoille. Tällä hetkellä tämä ei toteudu.
 - edellyttää aikaa, resursseja ja tiivistä yhteistyötä molempien organisaatioiden perustehtävän puitteissa.

2. Kuntoutus- ja työkykypalveluiden saatavuus ja palvelun toteuttaminen lakien mukaan
 - Kuntouttavan työtoiminnan ja yleensä sosiaalipalveluiden saatavuuden varmistaminen: tuottamismallit, ostopalvelut, oma tuotanto, kuntien kanssa tehdyt sopimukset ja niiden toimeenpano.
 - Kuntouttavan työtoiminnan palveluiden kehittäminen huomioiden mm. henkilöstön perehtyneisyys työllistymistä edistäviin palveluihin ja kuntouttavaan työtoimintaan.
 - Varhan tekemät palvelutarvearviot poikkeavat liian usein TE-viranomaisen tekemistä arvioista.
 - Työllisyyspalveluissa asiakkaan etu on ensisijainen. Toivomme, että näin olisi myös Varhassa.

3. Työttömien terveystarkastukset ja työkykyarviointien saatavuus
 - Työttömien terveystarkastusten saatavuus ja hoitoon ohjaus, sairauksien kroonistumisen ehkäiseminen ja työkyvyn ylläpitäminen.
 - Työkykyarviointien oikea-aikaisen saatavuuden varmistaminen, eli sote-asiantuntijain huolella tehdyt työkykyarviot, sairauslomat ja eläkelausunnot ja -hakemukset.
 - Lääkäriresaurssin turvaaminen ja lausuntojen laatimisen osaaminen on edellytys.
 - Palvelu ontuu ja puuttuu joistakin kunnista kokonaan.

4. Yhtenäiset suunnitelmalliset palvelupolut yksittäisten palvelujaksojen sijaan
 - Kuntouttava työtoiminta on työllistymistä edistävä palvelu, jonka tulisi yhdessä muiden palveluiden ja työllistämistoimenpiteiden kanssa johtaa suunnitelmalliseen palvelupolkuun ilman kohtuuttoman pitkiä odotusaikoja.
 - Myös osatyökykyisten mahdollisuudet työllistyä tulisi huomioida suunnitelmissa.
 - Mikäli työllistyminen on asiakkaalle mahdotonta, tulisi saada aikaan palvelupolku, joka johtaa työkykyarviointien ja sairauslomien kautta eläkeratkaisuihin.
 - Julkiset työvoimapalvelut ovat työttömälle ensisijaisia palveluita. Asiakkaan toimintakyky ja terveydentila ei tätä aina mahdollista ja TE-viranomainen toteaa kuntouttavan työtoiminnan viimesijaiseksi palveluksi ja ohjaa kuntouttavaan työtoimintaan. Ihmettelemme, miten Varha saattaa jättää palvelutarpeen tunnistamatta ja tehdä asiakkaalle kielteisen päätöksen tarjoamatta mitään tilalle.

5. Kuntoutus- ja terveystalouden liittyvien tilastotietojen saaminen säännöllisesti

- Asiakaspalvelun ja toiminnan arviointi ja ajantasaisten tietojen saaminen ovat tiedolla johtamisen edellytys. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmääristä ja kuntoutuspäivistä tietoa on ollut mahdotonta saada Varhasta.
- Ovatko kuntoutuspäivät vähentyneet ja jaksot lyhentyneet? Kuntouttava työtoiminta on kestoltaan 3-24 kk. Toteutuuko tämä?

6. Hyvän kumppanuuden ja yhteishengen rakentaminen

- Onnistunut asiakaspalvelu edellyttää virkailijoiden välisen yhteistyön sujumista hyvässä hengessä. Asiakasohjaukseen liittyvistä kriteereistä ja periaatteista tulisi keskustella ja sopia yhteisessä pöydässä ja työskennellä jopa yhteisissä toimitiloissa.
- Keskustelun tulisi osapuolten välillä olla arvostavaa ja rakentavaa.
- Yhteinen missio palvelusta perustuu asiakkaan parhaaseen palvelutarpeeseen, asiakaskeskeinen palvelu on fokuksessa.
- Edellyttää sitä, että virkailijoiden osaaminen, toimivalta ja tehtäväkuvaukset ovat ajan tasalla. Tällä hetkellä päätöksiä ja sopimuksia joutuu odottamaan. Tästä seuraa, että asiakas ei saa ajallaan esimerkiksi työttömyysturvalausuntoa.

7. Taloudellinen ja yhteiskunnallinen vaikutus

- Kuntien vastuulla edelleen on työmarkkinatuella olevien työttömyysturvakustannukset, eli pitkäaikaistyöttömät ovat kuntatalouden ja kuntien elinvoiman kannalta merkittävä asiakasryhmä. Jatkossa kuntien taloudellinen vastuu työttömyysturvasta vielä kasvaa. Valtio ja Varhakin maksavat osansa työttömyyden aiheuttamista kuluista esimerkiksi kasvavan palvelutarpeen muodossa.
- Alueen elinvoiman ja työllisyysasteen nostaminen ja kohtaannon parantaminen tulisi olla tavoitteena niin, että ohjaamme työvoiman työnantajien ja yritysten tarpeisiin, ja siten vahvistamme työllisyyttä.
- Onnistuminen vaatii palveluiden, ml. kuntouttavan työtoiminnan oikea-aikaisuutta

8. Tulevaisuusnäkökulma ja tulevat lakimuutokset

- Orpon hallitus uudistaa kuntouttavan työtoiminnan ja päihdekuntoutustyötä työllistymistä edistäväksi. Kuntouttavan työtoiminnan työhön suuntaavat palvelut palautetaan kuntiin. Muutoksen sisältö yksityiskohtineen avautuu ensi vuoden aikana; ministeri Satosen suunnitelmissa muutos on mahdollista toteuttaa syksyllä 2024.
- Yhteisen vision ja toimintamallin luominen on ajankohtaista ja tarvitaan Varhaakin.
- Millaisia uusia työllistymistä edistäviä palveluita Varhassa luodaan ja millaisia suunnitelmia palvelumuotoiluun Varhassa on? Tällaisen keskustelun paikka on viimeistään nyt, eli yhteisten suunnittelu- ja kehittämisfoorumien rakentaminen auttaisi.

Ystävällisin terveisin

Johannes Joutsenlahti, työvoimapalveluiden päällikkö, Paimio

Eila Pappila, työllisyys- ja maahanmuuttopäällikkö, Laitilan kaupunki

Riitta Uitto, työllisyysjohtaja, Turun kaupunki

Minna Virta, työllisyyspalveluiden esimies, Salon kaupunki

Hanna Vuola, palvelukoordinaattori-työllisyyspalvelujen lähiesihenkilö, Uusikaupunki